

Njemačka je filozofija po svom »izvanjskom nastupu« više nego bilo koja druga nikla iz naroda i ostala »stvar naroda«; ona se više nego bilo koja druga filozofija osniva na učenju i naučavanju, na kritici i autokritici. Po svojoj problematici njemačka se filozofija osniva na strukturi njemačkog duha, a tu se iztiču »Zusammengezoogenheit des deutschen Gemüts« i »Unbedingtheit des deutschen Willens«. U naučno-sustavnom stvaranju više nego u filozofa drugih naroda prevladava težnja za »organskom cjelinom«. U stvaralačkoj sintezi traži se izmirenje romanskog zapada, koji naročito naglašava racionalne momente, sa slavenskim iztokom, u kojem iracionalni čimbenici igraju znatnu ulogu. No njemački filozof ne traži samo teoriju, nego ono, što znači »neprevedivo-njemačka riječ« »G e s i n n u n g: stalnu spremnost za oživotvorenje nauke, koja je stvorena u vidu života. — Pisac je svjestan, da je ova karakteristika njemačkog filozofiranja među ostalim uvjetovana i »duhovnom situacijom« današnje Njemačke.

V. Keilbach

Vranken Gerard: Der göttliche Konkurs zum freien Willensakt des Menschen beim hl. Augustinus. 88 Seiten. Roma, Libreria Herder, 1943.

U ovoj doktorskoj radnji mladog Nizozemca s bogoslovnog fakulteta Papinskog Gregorijanskog sveučilišta u Rimu izpituje se problem Božjeg sudjelovanja prema nauci sv. Augustina. Pitanje je metodički točno opredjeljeno: slobodni čin čovjeka u odnosu prema sudjelovanju Božjem promatra se sa stajališta filozofije (1. pogl.) i teologije (2. i 3. pogl.). Teološko je promatranje dvostruko: sa stajališta grieha i njegovih posljedica (2. pogl.), a zatim sa stajališta nadnaravnog života u pozitivnom smislu (3. pogl.). Prvo je poglavlje u biti samo tumačenje Augustinovog spisa »De libero arbitrio«, drugo poglavlje tumači djelce »De correptione et gratia«, a treće se poglavlje prvenstveno poziva na dvie zadnje knjige djela »De Trinitate«. Radnja je vrlo pregledna i uvjerljiva. Nažalost ima razmjerno mnogo tiskarskih pogrješaka, za koje valjda ne odgovara sam pisac. Rezultat je značajan utoliko, što se Augustinove misli prikazuju g e n e t i č k i. Augustin ne zna ni za kakvu predeterminaciju, nego »šutke« predpostavlja ono, što su teolozi kasnijih stoljeća nazvali »srednjim znanjem« (scientia media). Poslije iztočnog grieha čovjek nema više one neograničene slobode, koju je imao prije grieha: to se ima uzeti u pozitivnom smislu kao »auxilium quo« (naročita vrsta milosti). Osim toga sv. Augustin brani i bitno nadnaravno sudjelovanje Božje (gratia elevans actualis).

V. Keilbach

Croatia Sacra, arhiv za crkvenu poviest Hrvata. Svečani broj u čast prve godišnjice Nezavisne Države Hrvatske, uredio dr. Krunoslav Draganović, sveuč. profesor. Zagreb 1943, vel. 8°, str. 388 s ilustracijama i 1 umjetničkim prilogom. Izdala Hrvatska Bogoslovska Akademija u Zagrebu. God. 11—12, br. 20—21. Cijena broš. 400.— Kuna, a uvezanom primjerku 500 Kuna.

Birani i smišljeno priređeni sadržaj ovoga svečanoga dvobroja časopisa CROATIA SACRA sačinjava stvarno izcerpan, iako kratak, pregled kulturnog rada među Hrvatima sve do vremena nastanka Nezavisne Države Hrvatske. U jednom svezku okupljeno gradivo, znanstveno sredeno i zaokruženo, bit će svakom inteligentnom Hrvatu od koristi, a dobro će doći i onima, koji tek žele upoznati kulturnu vrijednost hrvatskoga naroda.

Sadržaj je sljedeći: Dr. Lovre Katić: Priegled hrvatskog narodnog života; prof. Petar Grgec: Odnosi Hrvata prema sv. Stolici;

Dr. Dragutin Nežić: Ugodnici Božji hrvatske zemlje; Dr. Krunoslav Draganović: Hrvatske biskupije, sadašnjost kroz prizmu prošlosti; Josip Butorac: Poviestni priegled redovništva u Hrvatskoj; Dr. Teofil Harapin: Razvitak filozofije kod Hrvata; Dr. Dragutin Kniewald: Umjetnička vrijednost zagrebačkih liturgijskih kodeksa; Dr. Ljubomir Maraković: Hrvatska književnost kroz vjekove; Dr. Miroslav Vanino: Teologija kod Hrvata; Dr. D. Kniewald: Crkvena umjetnost u Hrvatskoj; prof. Tomo Marković: Hrvatski božićni običaji u Bosni i Hercegovini; Dr. Božidar Širola: Crkvena glasha u Hrvatskoj; Dr. Mijo Tumpić: Zavod sv. Jeronima u Rimu; Rudolf Brajičić: Marija među Hrvatima.

Imenik osoba i mjesta, uz popis slika, završuje ovaj odlični svezak. Radi vrijednosti njegova sadržaja treba ga što više proširiti među narodom.

Prof. Dr. fra Božo Vuco, Obrana moga vjerovanja. Zagreb, Nakladna knjižara »Marulić« 1943., in 8°, str. 249, cijena 120.— Kuna.

U hrvatskoj apologetskoj književnosti nije se dosad pojavio velik broj djela ove vrste. Iza Wernerovih »Bomba i granata«, Hassertova »Što je čovjek?« i nekih drugih, koja su većinom davno iscrpljena a pomalo i zastarjela, pisac je očito išao za tim, da ispuni jednu prazninu: da dadne hrvatskoj laičkoj inteligenciji knjigu, u kojoj će biti sabrani odgovori na većinu prigovora, što se dižu proti temeljnim vjerskim zasadama: Božjoj obstojnosti, savršenosti, providnosti, spiritualnosti i bezsmrtnosti duše, s posebnim osvrtom na prigovore evolucionizma, — te religiji kao takvoj. Bez strogo znanstvenih pretenzija, s mišlju da praktično što bolje posluži, pisac je odabrao način pitanja i odgovora. To podsjeća na Brorsov »Klipp und klar«,* ali ima ipak u samom načinu jednu prednost nad njim: ne sledi, kao Brors, abecedni red, nego sistematski gradivo obrađuje. To mu je dopustilo da mnoge stvari zaokruženije prikaže i da bez umjetnog komadanja gradiva iscrpe ipak prilično velik broj pitanja. Ovaj način obradbe otežava dakako neorjentiranu čitatelju brzo služenje knjigom ali tomu je bar donekle doskočeno vrlo detaljnim sadržajem na početku knjige. Po sebi je shvatljivo, da u djelu ove vrste pisac nije išao za tim, da dadne uvijek najdublje i najadekvatnije odgovore, nego one, koji su mu se činili najprikladnijim. To međutim, a vjerojatno i brza obradba, doveli su tu i tamo do kojekakvih netočnosti: Slaba je argumentacija: »Kad bi čovjek vjerovao u Boga iz straha pred prirodnim pojavama, u Nj bi vjerovala i životinja...« (str. 6. br. 4); »A kad... 96% svih utemeljitelja i osnivača raznih znanosti, kao i drugih velikih učenjaka jasno i glasno izpoviedaju svoju vjeru u Boga, to znači, da ih je sama njihova znanost silila da vjeruju u Boga« (9, 5). Mogla ih je siliti na to koja druga znanost, a ne baš njihova, ili koji drugi razlog ne uostalom manje vrijedan!; »Ako itko priznaje prirodu, to je priznaje kršćanska filozofija. Ona ne sumnja u njezinu obstojnost, kao što su sumnjali neki idealisti, ali i ne ograničuje na nju sve, što postoji, kao što su to činili i rade materialisti, panteisti, sensualnosti i njima slični. Dakle (ja podvukao) priroda postoji.« (15, 1); pozivanje na slobodu da bi se opravdao obstanak nevolja u svijetu nije adekvatno tumačenje, i nameće krivu misao, da bi nevolje uz slobodu nužno bile vezane, (78, »Kad bismo htjeli... itd.«); »Strogo govoreći Bog bi mogao spriječiti čovječju slobodu onoga časa, kad bi imao učiniti grieh. Ali toga časa čovjek ne bi više bio slobodan čovjek, nego nerazumna životinja.« (84, 1) (To ne stoji. Sloboda grišenja je, kako uči Toma, defectus libertatis, a nije nešto, što bi na nju u tolikoj mjeri spadalo, da bi njeno ukidanje bilo ekvivalentno ukidanju slobode kao takve);

* »Klipp und klar«. Apologetisches Taschenlexikon für Jedermann von Fr. X. Brors, S. I. 41.—75. Tausend. Kevelaer 1922, str. 576. Džepni format. Djelo mnogo svestranije, ali zato u odgovorima često kraće od »Obrane moga vjerovanja«.

»Bog me je stvorio, da me osudi!« (86, 187, 3, sve skupa prilično neuvjerljivo i načinom izgleda kao izmotavanje); »Moždani izlučuju misao!« (123, u objeaciji se veli da moždani prema Vogtu izlučuju misao, a u odgovoru se neprestano odvrća, da je netočno, da izlučuju dušu;... Bilo bi još toga, na što bi valjalo upozoriti, ali ne ćemo duljiti. Jezik je obćenito dobar i liep, osim nekih piščevih zasebnosti, vjerojatno provincializama: »Bog... ne može biti, a da se ne misli za svijet« (izraz, koji se često opetuje!); »Tko sve vjeruje, biva s m n j i v, da je budala« i t. d. Literatura je uglavnom strana, i velika je šteta, što su od domaćih, bilo kraćih, bilo duljih stvari, navedena tek nekoliko vrlo malobrojna djela. To bi u sliedećem izdanju trebalo svakako popuniti. Abstrahirajući od ovih nedostataka, knjiga će koristno poslužiti onima, kojima je namijenjena. Iza nje će sliediti, kako pisac u Predgovoru obećava, još dva daljnja svezka.

Dr. Đ. Gračanin

Raoul Plus D. I.: Život s Bogom. Preveo Stjepan Bäuerlein, Zagreb. Izdanje »Vrelo života« za 1942. knjiga deveta, str. 151. male osmine. Ciena 50.— Kuna; uvezano u celo platno 90.— Kuna.

Prvo Plusovo djelo, koje se pojavilo na hrvatskom jeziku — »Moja svagdanja molitva« — svrnulo je na sebe veliku pažnju. Posebno među svećenstvom, kome je bilo namijenjeno. Živi i praktični Plusov način, kratkoća i incizivnost njegovih rečenica i primjera imali su u sebi sve, što je trebalo, da ga naša publika zavoli. Ovo novo, kraće, Plusovo djelo, namijenjeno i laicima i svećenicima, ima iste odlike, mada je pisano sasvim drugim načinom. To su kratke, prividno nabacane, a ipak misaono svrstane misli o Božjoj prisutnosti u nama. Bog živi u nama, veli se u predgovoru i njega ne smijemo mimoilaziti, »jer ako mimo njega prođemo, mimoišli smo sami sebe — ali zauviek«. Da nas nauči živjeti i saživljati se s tom kapitalnom činjenicom našeg života, pisac nam pruža kratke, snažne misli. Upravo onakve, kakve odgovaraju potrebama današnjeg raztrganog i nemirnog vremena. Jedna je misao dovoljna, da čovjek od nje čitav dan živi. Prievod je, kako je to u ovakvoj vrsti književnosti shvatljivo, tu i tamo slobodniji. Ali jezik je izvrstan. Papir također.

Raoul Plus D. I.: Pred životom. Preveo Josip Vincens, Zagreb. Treće izvanredno izdanje »Vrela života« za 1943.—1944. str. 186, male osmine. Ciena 120.— Kuna, uvezano u poluplatno 180.— Kuna.

Ovaj se svezak, — namijenjen pretežno mužkoj omladini — (s podnaslovom »Mladić pred životom«), oblikom sasvim približuje svećeničkim razmatranjima »Moja svagdanja molitva«. Sav u primjerima i odabranim mislima, njegovih 117 kratkih poglavlja sačinjava građu za isto toliko zgodnih razmatranja ili propovjedi. Građivo je svrstano pod sedam glavnih odsjeka: I. Veličina krštenja, II. Snaga duše, III. Potrebne kreposti, IV. Staležke dužnosti, V. Apostolat, VI. Moja budućnost, VII. Svetkovine i pobožnosti. Ovi obći naslovi ne vele dakako ništa u poredbi s naslovima pojedinih poglavlja odnosno točaka i njihovim sadržajem, na kog nam se ovdje nije moguće podrobnije osyrtati. To je nešto poput Tothova Karaktera, ali je neposrednije usmjereno praktičnom provođenju u životu. Naša mladež, a i odrasli dobivaju s ovom knjigom djelo neprocjenjive vrijednosti.

S. P.

Dr. Dragutin Nežić, Duc in altum! Svećenička razmišljanja. Požega, 1942. str. 157, in 8°. Ciena 80.— Kuna.

Pisac nam u ovoj knjizi daje niz svojih nagovora, što ih je nekoć — od 1939. do 1941. — održao kao duhovnik u Zavodu sv. Jeronima u Rimu. Tamo su oni nastali, pa nose na sebi i trag mira Vječnoga Grada. Bez fraziranja, bez kakve osobite težnje za davanjem nečega novoga, auktor u dva glavna odsjeka — Ciljevi i putovi i Život i ra-